

KONFERENCE EVROPSKÉHO STŘEDISKA PRO KOORDINACI VÝZKUMU A DOKUMENTACI VE SPOLEČENSKÝCH VĚDÁCH A 10. KONFERENCE RURÁLNÍCH SOCIOLOGŮ PLR VE VARŠAVĚ

Mezinárodní konference o budoucím uspořádání rurálních komunit v průmyslové společnosti, která se konala 24.—25. 3. 1971 a byla organizována Evropským koordinačním střediskem pro výzkum a dokumentaci v sociálních vědách (European Coordination Centre for Research and Documentation in Social Sciences), měla pracovní ráz a byla zaměřena na otázky, které souvisejí s vypracováním připravovaného projektu o budoucnosti rurálních komunit v průmyslové společnosti. Hlavním požadavkem je soustředění podkladů k budoucímu uspořádání rurálních komunit. Zástupci jednotlivých zemí mají však k budoucímu uspořádání různý přístup i rozličné názory na budoucí vývoj.

Jednání předsedali prof. B. Galeski (PLR) a prof. H. Mendras (Francie). Význam mezinárodního projektu rovněž zdůraznil prof. Grande, prezident Evropské společnosti rurálních sociologů, a prof. Solomon, který oficiálně zastupoval FAO.

Prof. Mendras podal krátký přehled a charakteristiku předpokládaného výzkumu. Jedním z aspektů, nikoliv nevýznamným pro konečný výsledek, je nalezení společného jazyka pro výzkumy v různých zemích.

Projekt má obsáhnout tuto problematiku:

1. bod výzkumného projektu obsahuje současnou zemědělskou politiku, její historii a studium s tím spojených procesů.

2. bod má být věnován studiu názorů a stereotypů rurálního života a jeho budoucnosti. Předpokládá se použití dotazníku a vypracování kvalitativní analýzy.

3. bod výzkumného projektu má obsahovat studie o rurálních kolektivech s ohledem na budoucnost. Mají být vzata v úvahu jak socioekonomická hlediska, tak modernizace. Hlavní problém budoucnosti rurální společnosti je spjat se sociálním vývojem života a se sociální strukturou v rurálních komunitách.

4. bod výzkumu by mohl být také zahrnut pod bod 3. Bude třeba definovat a studovat komplex vztahů mezi rozličnými typy rurální společnosti a různými urbanistickými areály. (Méně bude již studován vztah mezi městem a venkovem.)

Prof. Galeski upozornil na to, že bude celá řada názorů na zpracování. Především by se mohl někdo pokusit určit tendence vývoje, tak jak to dělají ekonomové, ale není dosud mnoho zkušeností na sociálním úseku, a rovněž některé demografické studie nebyly v tom směru dobré. Jestliže shrneme mikrostruktury musíme studovat extrémní případy a příklady možné budoucnosti.

V další diskusi vystoupila řada účastníků.

Prof. Arutjunjan (SSSR) — upozornil na mnohoznačnost projektu a nutnost zpřesnit členění jeho různých částí. Výzkum by měl být proveden na makrosociální, mikrosociální a individuální úrovni.

Prof. Zaslavskaja (SSSR) — poznamenala, že by neměly v analýze být vzaty v úvahu pouze rurální kolektivy, ale také rurální oblasti (jako větší jednotky), neboť vývoj rurálních oblastí je podmíněn vývojem městských oblastí, rurální společnost je pouze jedním článkem globálního systému.

Prof. Valkonen upozornil na problém kritérií, která by měla být určena, aby mohly být vyhodnoceny možnosti vývoje v rurální společnosti.

Prof. Dardenne a prof. Garcia Ferrando požadovali některá podrobnější vysvětlení v souvislosti s hierarchií a chronologií jednotlivých částí projektu.

Prof. Golob zdůraznil důležitost vytvoření „společného jazyka“, jak se o tom zmínil prof. Mendras, a dále upozornil na obtíže s realizací modelu.

K některým metodickým otázkám diskutovali dále prof. Stahl, prof. Larionescu a prof. Galeski.

V další části konference referoval prof. Grande o výzkumech projektu „Rurální mládež v r. 2000“, tento úkol je řešen pod patronací EFC (European Foundation of Culture). Řešení se zúčastňují pouze západní státy a řešitelé jsou více zainteresováni na zemědělských problémech v širším slova smyslu, než na studiu budoucnosti rurálních komunit.

Po tomto referátu zástupci jednotlivých zemí informovali o svých možnostech účasti na řešení úkolu projektu (Mendras-Galeski). Českoslovenští delegáti nevystoupili na tomto jednání s jasnou odpovědí o možnostech účasti na pra-

cích projektu. Na dotazy v přestávkách jednání odpovídali pak v tom smyslu, že práce na našich výzkumných pracovištích je řízena plánem a musíme tedy řešit zadané výzkumné úkoly. To však nevyklučuje vypracování výzkumných zpráv, které by se souhlasem nadřízených orgánů mohly být předány pro zymýšlený projekt. Je možno souhlasit, že by čs. sociologové mohli dát k dispozici podklady pro značnou část otázek, které mají být v projektu řešeny. S tímto pojetím účasti na projektu souhlasili také zástupce SSSR a NDR.

Kromě toho v diskusích mezi účastníky ze socialistických států se ukázalo, že by bylo velmi dobré, aby byla vytvořena koordinační skupina socialistických států, která by po diskusi mohla předložit ucelený materiál.

V další části zasedání byl podrobně probírán připravovaný projekt a účastníci konference se věnovali otázkám srovnávacího studia lokálních komunit. K některým problémům komparability a typologie vystoupil v diskusi rovněž s. ing. M. Jiříčka, CSc. V závěru byl přednesen první příspěvek k plánovanému výzkumnému projektu prof. Wierzbického (PLR). Příspěvek byl věnován krátkému přehledu o výzkumech v oblasti rurálních společenstvech v Polsku.

10. konference rurálních sociologů PLR (26.—27. 3. 1971) se zahraniční účastí navazovala na předchozí jednání mezinárodní konference. Na konferenci byla přednesena celá řada referátů, které podávají přehled o sociologických

výzkumech v jednotlivých zemích. Ing. D. Sagar, CSc. předložil referát: „Příspěvek ku koncipování sociologie polnohospodářstva“ a informaci o stavu a úlohách sociologie v čs. zemědělství.

V rámci konference byla také vykonána exkurze na státní statek (PGR Lešno), prohlídka Chopinova rodného domu v Żelezowej Woli, návštěva etnografického muzea v Łowiczu, exkurze na zemědělské družstvo (Jackovice, okr. Łowicz) a návštěva u soukromé hospodářského rolníka (V. Gregory v Żlakove Borovom) i lidové umělkyně Justiny Gregory v Żlakove Borovom, okr. Łowicz. Exkurze přinesly účastníkům poučení odborně zemědělské i řadu podnětů ke studiu sociologických a sociálně ekonomických problémů.

Význam účasti na obou konferencích je možno hodnotit kladně. Účastníci vyslechli velmi hodnotné referáty a získali přehled o stavu řešení sociologických výzkumných úkolů v socialistických i kapitalistických státech a v osobních konzultacích měli možnost si objasnit celou řadu otázek. Za velmi užitečné považujeme, že jsme měli možnost na mezinárodním fóru objasnit naše názory na sociologii zemědělství i sociologii venkova v ČSSR. Naše stanoviska byla přijata a podpořena zástupci socialistických států a přijata s porozuměním i zástupci kapitalistických států.

Ing. Miroslav Jiříčka, CSc.

MEZINÁRODNÍ KONGRES AIMA V BUDAPEŠTI A AGRÁRNÍ DĚJINY

Association Internationale des Musées d'Agriculture (AIMA) konala v Budapešti ve dnech 19.—23. dubna 1971 svůj III. kongres. Jednání kongresu se zúčastnilo přes 200 vědců z 24 zemí. Tato mimořádná účast se odrazila i v širší projednávané problematice a bohatosti referátů. Přínosem zasedání byla přítomnost mimoevropských badatelů (Indie, Irán, Japonsko, SAR, USA). Jednání kongresu probíhala v plénu a v šesti sekcích, v nichž bylo téžisto práce. Agrární historii se zabývala III. sekce, řízená dr. I. Wellmannem.

Význam dějin zemědělství a venkova byl zdůrazněn také v úvodních referátech i v jednání dalších sekcí, zejména při vytýčování koncepce a nových cest agrární muzeologie. Jednání sekce v rámci hlavního tématu „Přeměny tradičního zemědělství“ se zabývala otázkami agrárních dějin z nejrůznějších aspektů. Na pořadu byly otázky obecného charakteru, metodologie i jednotlivé konkrétní problémy v časovém rozmezí od 15. stol. do současnosti. Celkem bylo předneseno na 30 referátů, z nichž mnohé byly velmi podnětné a vyvolávaly živou diskusi.

V této informaci je možno upozornit jen na některé z nich. A. Mosser (Rakousko) např. se dotkl otázky výzkumných úkolů a aspektů, které si od konce 19. stol. vytýčovali v Rakousku jednotliví historici, zabývající se agrárními dějinami. Jeho názor, že pojetí agrárních dějin — jejich podstaty a úkolů — během uplynulých desí-

tiletí podléhalo neustálým změnám, neplatí při tom jen pro Rakousko, stejně jako požadavek pokusu o nárys vývoje problematiky a metody agrárně historického bádání. K obecněji pojatým referátům patřil i referát C. Jesta a Ch. Paraina (Francie), který byl shrnutím studia dosud provedeného ve Francii o změnách vesnické společnosti. Metodicky podnětné byly referáty marxistických historiků z NDR. R. Berthold se zabýval vývojem vztahů produktivních sil v zemědělství a počtu a pohybu obyvatelstva v 19. a 20. stol. v Německu. G. Heitz věnoval pozornost feudální rentě v 18. stol. Produktivitou selských hospodářství v poslední fázi feudalismu v Německu se zabýval W. Henning (NSR); E. Schremmer (NSR) se opět zaměřil na problematiku vztahů populačního přírůstu a změn struktury produkce na vesnici v Německu v 17. a 18. stol. Zájem vyvolal referát I. Wellmanna (Maďarsko) o počátcích

novodobé zemědělské revoluce, neboť jde o tematiku, kterou se zabývají agrární historici v mnoha zemích.

Na zasedání všech sekcí byla přednesena řada referátů i účastníky kongresu z ČSSR. V oblasti agrární historické tematiky věnovali pozornost V. Šmelhaus (Praha) českému rybníkářství jako faktoru významných proměn ve vývoji českého zemědělství, O. Kodedová (Praha) hlavním rysem zemědělského vývoje v českých zemích a jeho odrazu v zemědělském školství, V. Vávra (Brno) se zabýval vztahem F. Schamse a moravských vinařů, O. Gergelyi (Nitra) vznikem, organizací a činností hospodářských spolků na území Slovenska do 1918, M. Markuš (Košice) společnými problémy studia vývoje zemědělství a výživy.

Celkově možno říci, že jednání historické sekce přineslo řadu podnětů jak metodických, tak ke konkrétním problémům. V průběhu jednání se pak v živé diskusi objevily i kritické připomínky, které se vztahovaly k výzkumu

i k otázkám organizačně vědeckým. Většina referátů byla na dobré a vysoké úrovni, přinesla nové pohledy a poznatky metodologické i pokud jde o jednotlivé problémové okruhy.

V souvislosti s diskusí o současném stavu v oboru a zejména jeho metodických problémech, vyšel z této sekce také návrh na nové členění AIMA přijatý plénem, kterým byly stanoveny pouze tři úseky vědeckého zaměření této instituce: agrární muzeologie, agrární historie a studium pracovního zemědělského nářadí. Tím byl význam agrární historie vyjádřen i strukturálně. Dále byl přijat i návrh, aby v budoucnu měly kongresy hlavní rámcové téma, ke kterému budou zaměřeny referáty jednotlivých disciplín. Pro příští kongres byly stanoveny jako téma problémy industrializace zemědělství v 19. a 20. stol. Na závěr kongresu bylo zvoleno nové předsednictvo AIMA v čele s A. Steensbergem (Dánsko).

Dr. Oldřiška Kodedová, CSc.

MEZINÁRODNÍ SEMINÁŘ VE FRUNZE V KIRGIZSKÉ SSR

Seminář byl uspořádán ve dnech 23.—28. srpna 1971 Sovětským komitétem solidarity zemí Asie a Afriky ve spolupráci s akademií věd SSSR a zabýval se analýzou podmínek, forem a výsledků demokratických a socialistických agrárních přeměn v sovětských republikách Střední Asie a v Kazachstánu a jejich významem jako příkladu, modelu pro uskutečnění ekonomických, sociálních a politických protikolonialistických a protifeudálních přeměn v agrární struktuře rozvojových zemí.

Seminář zahájil 23. srpna 1971 předseda Sovětského komitétu solidarity zemí Asie a Afriky soudruh M. Tursun-zade za účasti asi 150 sovětských a 33 zahraničních vědeckých, politických a hospodářských pracovníků z 29 zemí Evropy, Asie, Afriky a Latinské Ameriky. Jednání se zúčastnila také delegace Organizace solidarity národů Asie a Afriky, vedená zástupcem jejího generálního tajemníka Hasanem Hafezem.

V zahajovací den jednání přednesl první tajemník ústředního výboru Komunistické strany Kirgizie s. T. U. Usubalijev hlavní referát semináře na téma „Republiky sovětského východu — živé ztělesnění leninské teorie přechodu dříve zaostalých zemí k socialismu s vynecháním kapitalistického stadia rozvoje“.

Soudruh Usubalijev podal v referátu obšírnou marxisticko-leninskou analýzu agrárního zřízení zemí Střední Asie i Kazachstánu v období před Velkou říjnovou socialistickou revolucí a likvidace kolonialismu a feudalismu cestou provedení základních agrárních reforem po vítězství revoluce. Ukázal podmínky, formy a výsledky socialistické přestavby zemědělství, industrializace a všestranného rozvoje kulturní revoluce v těchto zemích. Na závěr zobecnil nekapitalistickou cestu rozvoje společnosti a vy-

vodil základní poučení pro současné podmínky protikolonialního a protifeudálního boje v rozvojových zemích.

Večer uspořádali kirgizští umělci pro účastníky a hosty semináře velký koncert s ukázkami tradiční národní i soudobé vážné hudební tvorby.

V následujících dnech se mezinárodní seminář zabýval třemi základními tematickými okruhy problémů:

1. Sociálně ekonomické předpoklady a historické podmínky agrárních přeměn.
2. Likvidace pozůstatků kolonialismu a feudalismu v pozemkovém vlastnictví.
3. Sociálně ekonomické výsledky agrárních přeměn. Cesty a metody vzestupu zemědělské výroby.

Jednání o prvním tématu probíhalo 24. srpna 1971 v sále nejvyššího sovětu Kirgizské SSR a řídil je místopředseda Sovětského komitétu solidarity zemí Asie a Afriky Č. Aitmatov, známý kirgizský spisovatel.

S úvodní přednáškou k projednávané problematice vystoupil V. P. Danilov, starší vědecký pracovník historického ústavu akademie věd SSSR. V diskusi k tématu vystoupilo 19 soudruhů ze Sovětského svazu i ze zahraničí. Z významnějších řečníků uvádím ministra

lidové výchovy Kirgizské SSR prof. A. K. Kanimetova, indického prof. Parthasarathiho, mongolského delegáta P. Žambulsurengeje, profesora tadžické university M. R. Šukurova, doktora historických věd, zástupce generálního ředitele úřadu pro pozemkovou reformu Jemenské lidové demokratické republiky Mohameda Haitama Aliho, zástupce Bulharska prof. Nicola Palagačeva, představitele Argentiny Armanda Morena a vědeckého pracovníka historického ústavu Gruzinské SSR — C. P. Kalanvadzeho, doktora historických věd.

Jednání semináře byli přítomni tajemník ÚVKŠ Kirgizie B. T. Muratalijev, náměstek předsedy vlády S. Begmatova, předseda Sovětského výboru solidarity M. Tursun-zade a člen kolegia akademie věd SSSR akademik F. V. Konstantinov.

Po skončení jednání navštívili účastníci semináře výstavu úspěchů národního hospodářství Kirgizské SSR. Exponáty výstavy jsou přesvědčivým obrazem velikých úspěchů, kterých kirgizský lid v období sovětské moci dosáhl, důkazem toho, jak se může cestou budování socialismu a v relativně krátké době zaostalá země s negramotným kočovným a polokočovným obyvatelstvem přeměnit v zemi průmyslově vyspělou, s moderním velkovýrobním zemědělstvím, s vybudovanou zdravotní a sociální péčí a všestranně rozvinutou národní kulturou.

Večer téhož dne se uskutečnilo setkání účastníků semináře s představiteli kirgizské tvůrčí inteligence, na kterém byly také promítnuty některé filmy kirgizské produkce. Toto setkání bylo nenásilnou, ale přesvědčivou demonstrací rozmachu kirgizské národní hudební, literární, divadelní a filmové tvorby.

Třetí den, 25. srpna, bylo na pořadu druhé téma semináře „Likvidace pozůstatků kolonialismu a feudalismu v pozemkovém vlastnictví“. Jednání řídil místopředseda Sovětského výboru solidarity, V. G. Solodovnikov, ředitel ústavu Afriky a člen korespondent akademie věd SSSR. S úvodní přednáškou vystoupil vedoucí oddělení Indie a jižní Asie ústavu pro studium otázek Východu akademie věd SSSR G. G. Kotovskij.

V diskusi vystoupilo více než dvacet řečníků, mezi nimi soudruh Suan Hoe, představitel VDR, profesor lagoské university I. A. Adaleno, zástupce Bolívie Arnes Roberto a starší vědecký pracovník ústavu světové ekonomiky akademie věd SSSR s. J. M. Ivanov. K problémům pozemkové reformy ve Střední Asii a v Kazachstánu v letech 1921–1922 vystoupil člen korespondent kazachské akademie věd prof. A. E. Erenov, o průběhu půdní a vodní reformy v Uzbekistánu hovořila členka korespondenta uzbecké akademie věd prof. P. H. Animova. Prof. A. B. Tursunbajev z Kazachstánu vystoupil se závažným tématem — usazení kočovníků jako sociálně ekonomický problém na příkladu Kazachstánu. Ke stejnému tématu, ale na příkladu Kirgizie, hovořil akademik B.

Džamgerčinov, vicepresident kirgizské akademie věd. Doktor filosofických věd B. A. Aman-tajev hovořil o agrárních přeměnách v podmínkách nekapitalistické cesty rozvoje a o změnách sociální podstaty kazachského rolnictva. K otázkám úloh různých forem zemědělských družstev v demokratických a socialistických agrárních přeměnách hovořil československý zástupce doc. ing. Ludvík Špírk, ČSc.

Po skončení denního pořadu navštívili účastníci semináře strojní zkušební stanici nedaleko Frunze. Stanice vyzkoušela a předala kirgizskému zemědělství velké množství nejmodernějších strojů pro rostlinnou i pro živočišnou výrobu, vypracovala novou technologii pěstování cukrovky v podmínkách zavlažovaného zemědělství, vyvinula komplexní mechanizaci pro podmínky horských oblastí atd.

Zkušební stanice dosahuje také vynikajících výsledků ve vlastní rostlinné a živočišné výrobě, zajišťuje vysokou úroveň ekonomických a sociálních potřeb svých pracovníků, takže je pro kirgizské kolchozy a sovkchozy školou socialistického zemědělského podniku s nejmodernější technikou, pokrokovou technologií a racionální organizací výroby a práce.

26. srpna pokračovalo jednání za předsednictví ministra zemědělství Kirgizské SSR s. M. Umuralijeva diskusí k poslednímu tématu semináře „Sociálně ekonomické výsledky agrárních přeměn“. S úvodní přednáškou vystoupil starší vědecký pracovník ústavu pro studium otázek Východu, doktor ekonomických věd V. G. Rastjanikov. V diskusi vystoupilo na dvacet účastníků semináře, mezi nimi polský zástupce Jan Rozsypal, kandidát právních věd, pracovník Vysoké stranické školy ve Varšavě, zástupce SAR Fathi el Fathah, akademik C. Baišev z kazachské akademie věd, starší vědecký pracovník ústavu světové ekonomiky akademie věd SSSR R. A. Tuzumamedov, doktor ekonomických věd G. N. Klimko z Kijeva, doktor historických věd Ja. N. Beznosikov z komiské pobočky akademie věd SSSR, zástupce Mali Szru Kulibali, delegát z Mauretánie Ba Hamed, Felix Verissario z Venezuely, Dionisio Batista z Panamy a jiní.

Za nejzávažnější vystoupení v diskusi pokládám příspěvek ředitele ekonomického ústavu Azerbájdžánské akademie věd prof. A. A. Mahmudova, který hovořil na téma „Kontrakce jako jedna z forem svazku průmyslu a zemědělství a její ekonomický význam“ a vystoupení prof. A. U. Ulmasova, vedoucího katedry politické ekonomie lékařské fakulty v Taškentu, který podal rozbor sociálně ekonomických funkcí prvotních kooperací rolníků a význam družstev při vytlačování vesnických lichvářů.

Odpoledne 26. srpna navštívili účastníci semináře kolchoz Syntaš, jeden z největších v Čujské dolině. Na všechny zahraniční účastníky neobyčejně silně zapůsobila skutečnost, že v místech, kde před revolucí byly pouze primitivní jurty negramotných kočovníků, je nyní

veliké kolchozní hospodářství vybavené nejmodernější technikou, dosahující velmi dobrých výsledků ve výrobě a zajišťující svým členům a pracovníkům vysokou hmotnou i kulturní úroveň života.

Dne 27. srpna pokračovalo jednání semináře pod vedením náměstka předsedy vlády Kirgizské SSR soudruhy Begmatové diskusí k třetímu tématu jednání, ve které vystoupilo ještě 25 řečníků. Ministr zemědělství Kirgizské SSR M. Umuralijev hovořil k otázkám organizace plánování, tvorby a rozdělování důchodů v kolchozech Kirgizie, náměstek ministra zemědělství Kazachské SSR G. Š. Kurmanov, kandidát ekonomických věd, diskutoval k principům budování státních statků, ředitel ekonomického ústavu turkmenské akademie věd s. D. A. Alladatov, kandidát ekonomických věd, hovořil o vytváření kooperativních sdružení domácích výrobců a řemeslníků, několik řečníků vystoupilo k problémům intenzifikace zemědělské výroby v podmínkách pouští a polopouští.

V diskusí vystoupilo také několik zahraničních účastníků např. zástupce Maďarska István, Šuba, představitel Sýrie Abdel Hamel Idrisi, profesor polytechnického institutu v Konakry Kaba Suare, poslanec národního shromáždění Horní Volty Si Sori a představitel Angoly E. Braz.

V průběhu dne přijali delegáty ze socialistických zemí první tajemník ÚVKS Kirgizie soudruh T. U. Usabalijev. V srdečné besedě je s. Usabalijev informoval podrobně o výsledcích ekonomického, sociálního i kulturního rozvoje republiky, seznámil je také s nejbližšími plány Kirgizské SSR. Besedy se zúčastnil též tajemník ÚVKS Kirgizie s. B. T. Muratalijev a generální tajemník Sovětského výboru solidarity zemí Asie a Afriky A. S. Dzasochov.

Večer bylo uspořádáno setkání zahraničních účastníků a vedoucích pracovníků semináře s členy a aktivisty kirgizského výboru solidarity zemí Asie a Afriky. Hosty přivítal jeho předseda a ředitel historického ústavu kirgizské akademie věd K. Orozalijev, který je seznámil s činností tohoto výboru. Setkání proběhlo ve velmi srdečném ovzduší a přispělo k osobnímu sblížení účastníků semináře s členy a spolupracovníky výboru.

Dne 29. srpna 1971 bylo závěrečné zasedání mezinárodního semináře, které řídil tajemník ÚVKS Kirgizie B. T. Muratalijev. Závěrečné slovo k několikaletní diskusí předsedl místopředseda Sovětského výboru solidarity zemí Asie a Afriky a člen korespondent akademie věd SSSR soudruh V. G. Solodovnikov. Ve svém vystoupení zhodnotil bohatou diskusí a formuloval základní poučení z nekapitalistické cesty rozvoje zemí Sovětského východu a Mongolska k socialismu, jakož i z nejnovějších zkušeností nekapitalistického rozvoje některých zemí Afriky jako Sjednocené arabské republiky, Sýrie, Alžír, Guineje a Lidové republiky Kongo (Brazzaville):

1. Nekapitalistická cesta rozvoje je postupný proces vytváření politických, ekonomických, sociálních, ideologických a kulturních předpokladů pro výstavbu socialismu.

2. Sociálně ekonomické procesy na vesnici v rozvojových zemích po vybojování nezávislosti mají ostrý sociálně třídní charakter. Rozvojové země mají pouze dvě historické alternativy, buď kapitalismus, nebo socialismus; třetí cesta neexistuje.

3. V těch rozvojových zemích, kde zemědělství je rozhodujícím odvětvím národního hospodářství, jsou hluboké agrární přeměny směřující k likvidaci zastaralých forem vlastnictví a využívání půdy jednou z hlavních podmínek sociálního pokroku.

4. Radikální řešení agrární otázky v rozvojových zemích je nemožné bez aktivního zapojení širokých mas pracujících rolníků do přípravy a uskutečnění agrárních reforem.

5. V každé zemi má nekapitalistická cesta charakteristické zvláštnosti, které jsou dány úrovní rozvoje, výsledky národně osvobozeneckého boje, historickými a kulturními tradicemi apod. Proto se bude přechodné období ve společnostech, které neprošli kapitalistickým stadiem rozvoje, lišit velikými národními rozmanitostmi vyžadujícími od progresivních sil, aby maximálně respektovaly tyto zvláštnosti svých zemí, svého lidu.

6. Budoucnost těchto zemí a skutečné řešení agrární otázky v zájmu rolnických mas spočívá v plné rekonstrukci zemědělství na základě socialistických přeměn.

V závěru svého vystoupení poděkoval řečník všem účastníkům semináře, kteří se aktivně na něm podíleli.

Poté vystoupil náměstek generálního tajemníka Organizace solidarity zemí Asie a Afriky Hasan Hafez, který jménem zahraničních účastníků přečetl děkovný dopis ústřednímu výboru Komunistické strany Kirgizie, presidiu nejvyššího sovětu a radě ministrů Kirgizské SSR a přál lidu Sovětské Kirgizie velké úspěchy ve výstavbě komunismu.

Jednání semináře uzavřel tajemník ÚVKS Kirgizie soudruh Muratalijev. Jménem ústředního výboru strany a vlády Kirgizské republiky poděkoval účastníkům semináře za slova uznání a díky kirgizskému lidu a vyslovil naději, že seminář dodá jeho účastníkům další podněty k budování nové společnosti v rozvojových zemích, že bude impulsem upevnění protimperialistické solidarity národů.

Po skončení jednání navštívili účastníci semináře kirgizskou akademii věd, kde je její prezident, člen korespondent akademie věd SSSR K. Karakejev, seznámil s výsledky, kterých kirgizská věda dosáhla.

Celkově možno říci, že mezinárodní seminář proběhl velmi úspěšně, díky veliké pomoci nejvyšších stranických a státních orgánů Kirgizie a pečlivé organizační i vědecké přípravě Sovětského výboru solidarity a akademie věd SSSR.

Byl velmi pozorně sledován a provázen sympatiemi kirgizského lidu, především pak obyvateli města Frunze, kteří byli prostřednictvím denního tisku, rozhlasu a televize systematicky a velmi obsírně o jednání semináře informováni.

Domnívám se, že výsledky semináře nemají jen značný význam vědecký. Pro účastníky z rozvojových zemí mají především velký význam praktickopolitický, protože se seznámili s podmínkami, formami, metodami i konkrétními výsledky velikých, revolučních agrárních přeměn v sovětských republikách Střední Asie, jejichž někdejší agrární struktura se v základ-

ních rysech podobala nyní sociálně ekonomické struktuře jejich zemí.

Výstižně charakterizoval význam semináře generální ředitel ministerstva plánování Somálska pan Džama Rabile, když řekl: „Seminář je možno po právu nazvat školou nového života. V současných republikách Střední Asie vidím i budoucnost své země“.

V tomto ocenění semináře spatřuji i veliký mezinárodní politický úspěch sovětských soudruhů.

Doc. ing. Ludvík Špírk, CSc.

POSTGRADUÁLNÍ STUDIUM SOCIOLOGIE VENKOVA A ZEMĚDĚLSTVÍ

Vysoká škola zemědělská v Praze z podnětu své bývalé katedry sociologie a historie zemědělství a venkova uspořádala třísemestrový kurs sociologie zemědělství a venkova se zvláštním zřetelem na sociální problematiku zemědělství (zejména organizace zemědělských podniků). Kurs začínal v zimním semestru školního roku 1968/69 a byl ukončen v zimním semestru školního roku 1969/70. Posluchači byli většinou ze zemědělské praxe (JZD, státních statků) — 36,9 %, ze státní správy a výzkumných pracovišť — 29,5 % a ze středního zemědělského školství — 6,6 %. Z přihlášených posluchačů bylo 10,9 % žen a 89,1 % mužů. Nebylo třeba činit velký nábor — zájem byl spontánní. Posluchači očekávali, že absolvování kursu jim usnadní řešení nejchoulostivějšího problému praxe — zvládnutí konkrétních společenských vztahů i porozumění jejich principům.

Posluchači museli absolvovat dílčí zkoušky z těchto předmětů:

I. Sociálně ekonomický vývoj čs. a světového zemědělství

1. Vývojové směry ve světovém zemědělství.
2. Sociologické aspekty historie čs. zemědělství.
3. Socialistické agrární přeměny.

II. Vybrané kapitoly ze zemědělské ekonomiky

4. Postavení zemědělství v čs. národním hospodářství.
5. Řízení zemědělství.
6. Dodavatelsko-odběratelské vztahy.
7. Cíl výroby, její výsledky a jejich rozdělování.
8. Efektivnost zemědělské výroby.

III. Úvod do obecné sociologie

9. Sociologie jako věda.
10. Historie sociologie.
11. Obecné sociologické pojmy a kategorie.

IV. Sociologie venkova a zemědělství

12. Úvod do sociologie venkova.
13. Sociální struktura v zemědělství.
14. Problémy zemědělské mládeže a zemědělských žen.
15. Sociologie kultury.
16. Socialistická a družstevní demokracie.
17. Životní a pracovní prostředí obyvatel venkova.
18. Volný čas na vesnici.
19. Sociologie zemědělské vědy a šíření zemědělského pokroku.

V. Metody sociologického výzkumu

20. Teorie a technika sociologického výzkumu.

21. Metody sociologického výzkumu v zemědělství.

VI. Sociologie zemědělského podniku

22. Sociologie zemědělského podniku.

VII. Teorie řízení se základy organizace řídicí práce

23. Charakteristika procesu řízení.
24. Kybernetický přístup k řízení.
25. Podstata a funkce řízení v socialistickém hospodářství.
26. Základní kategorie organizace.
27. Řídicí funkce v jednotlivých fázích řízení.
28. Organizace a racionalizace řídicí práce.

VIII. Základy sociální psychologie

29. Úvod do obecné psychologie a psychologie osobnosti.
30. Úvod do sociální psychologie a psychologie práce.
31. Psychologické aspekty v personálních činnostech vedoucích.

V kursu přednášeli jednak učitelé Vysoké školy zemědělské v Praze, jednak pracovníci z výzkumných ústavů a pracovišť ČAZ a ČSAV.

Je pochopitelné, že studium neukončili všichni přihlášení posluchači, ať již pro časové a pracovní zaneprázdnění, či pro náročnost kursu. Studium bylo ukončeno obhajobou závěrečné práce, jejíž vypracování bylo rovněž náročné. Absolventi kursu sociologii přímo využívají ve svém nynějším povolání. Proto si také volili témata prací, jejichž rozbor a ujasnění jim pomohlo řešit situaci na jejich pracovišti. Závěrečné práce se týkaly jednak okruhu otázek řízení a organizace práce v zemědělském podniku (např. „Sociologické aspekty organizace práce

v rostlinné výrobě na státních statcích“), jednak širších otázek celého zemědělství (např. „Sociologické aspekty horizontální a vertikální organizace“). Objevila se i práce s tématem týkajícím se výživy obyvatelstva — „Sociální a kulturní podmínky změn ve výživě“ i práce z okruhu sociologických metod ve středním zemědělském školství — např. práce „Sociometrické vyjádření neformálních vztahů žáků SZTŠ v Hořicích v Podkrkonoší“. Všechny práce představují přínos do čs. sociologie venkova a zemědělství. Mnohé z nich by měly být uveřejněny alespoň ve výtahu.

Objednavatelem kursu byl Institut pro vzdělávání pracovníků v zemědělství a výživě MZVŽ a realizátorem Vysoká škola zemědělská v Praze. Organizačními pracemi byla pověřena ing. M. Horalíková. Gestorem kursu byl prof. dr. ing. J. Tauber.

Kurs splnil své poslání, protože absolventi zaujímají důležitá místa v podnicích a správě, v nichž je zapotřebí znalostí ze sociologie zemědělství. Kurs fakticky nabídl mnohem více než pouhé absolvování předmětu sociologie na vysoké škole. Vyzbrojil zemědělské pracovníky na exponovaných místech posledními znalostmi nejen ze sociologie, ale i ze styčných a příbuzných společenských věd a připravil je pro efektivnější práci. Poskytl absolventům i širší kulturní rozhled, který je tak nutný pro řízení a organizaci lidí v zemědělském závodě i kdekoliv jinde.

Kurs měl, pochopitelně, svoje nedostatky. Vyplývaly především z toho, že byl uskutečňován poprvé. Paleta předmětů byla příliš široká,

zejména ze styčných předmětů, které již posluchači na vysoké škole studovali. Naopak v sociologii zemědělství by se mělo jít ještě hlouběji, a to na podkladě seminárních prací jednotlivých posluchačů.

Pro účely výuky v kursu i na Vysoké škole zemědělské byla vydána skripta Sociologie zemědělství a venkova (I. a II. díl) kolektivem, vedeným prof. dr. ing. J. Tauberem.

Kurs bude po nabytých zkušenostech zdokonalen a opakován, snad již za rok. Neprodleně by však měl být organizován kurs teorie zemědělského poradnictví pro pracovníky, kteří jsou pověřeni šířením vědeckotechnických znalostí, což je kategorický požadavek vědeckotechnické revoluce. Je to především problematika užité sociologie a psychologie.

Obdobný kurs ze sociologie zemědělství byl organizován Vysokou školou zemědělskou v Brně. Objednavatelem byl tentýž Institut.

Vysoká škola zemědělská i Čs. zemědělská akademie usilují o to, aby výsledky věd nezůstávaly na vědeckých pracovištích, ale pronikaly především do vědomí osob, které jsou pověřeny organizací a zvelebováním socialistického zemědělství. Pořádá za pomoci zmíněného Institutu řadu postgraduálních kursů a bude tuto činnost považovat za stejně závažnou jako vlastní výuku nebo bádání. Je to v souzvuku s přesvědčením, že škola (i vysoká) je pouhým úvodem k permanentnímu studiu po celý život v rychle se vyvíjejícím světě, v němž se přetokně rodí nové vědecké poznatky.

*Prof. dr. ing. J. Tauber,
ing. M. Horalíková*

Podepsáno k tisku 13. 1. 1972